

17.12.2008

Kaivoslain uudistaminen: Yhteenveto keskustelusta

Keskustelu aiheesta Kaivoslain uudistaminen toteutettiin Otakantaa.fi -keskustelufoorumilla toteutettiin 15.10.–27.11.2008.

Keskustelu liittyi työ- ja elinkeinoministeriön asettaman työryhmän 08.10.2008 julkistettuun ehdotukseen vuonna 1965 säädetyn kaivoslain kokonaisuudistuksesta, jolla kaivostoiminnan ja malminetsinnän edellytykset turvattaisiin yhteiskunnallisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kesävällä tavalla.

Otakantaa.fi -keskustelussa pyydettiin näkemyksiä erityisesti kolmeen kysymykseen:

1. Miten kansalaisten mahdollisuuksia saada tietää malminetsintä- ja kaivoshankkeista sekä vaikuttamismahdollisuuksia voitaisiin kehittää?
2. Minkä suuruinen korvaus maanomistajalle tulisi maksaa valtausalueesta? Työryhmä on ehdottanut korvaukseksi 20 euroa hehtaarilta ensimmäiseltä neljältä vuodelta, minkä jälkeen se nousisi porrastetusti. Nykyisin korvaus on 10 euroa hehtaarilta, ja sitä on viimeksi tarkistettu 1988.
3. Kuinka kauan valtaus voisi enintään olla voimassa? Työryhmä on ehdottanut, että valtauslupa olisi aluksi voimassa enintään neljä vuotta, minkä jälkeen sen voimassaoloa olisi mahdollista jatkaa enintään kolme vuotta kerrallaan. Valtauslupa voisi olla voimassa yhteensä enintään viisitoista vuotta. Luvan jatkamisen edellytyksenä olisi ehdotuksen mukaan mm., että valtaaja on tehokkaasti ja järjestelmällisesti tutkinut esiintymää eikä voimassaolon jatkamisesta aiheudu kohtuutonta haittaa yleiselle tai yksityiselle edulle. Nykyisin valtaus voi olla voimassa enintään viisi vuotta, ja sille voidaan myöntää jatkoaikaa enintään kolme vuotta, jos järjestelmällisistä tutkimuksista huolimatta lisätutkimukset ovat tarpeen.

Kaivoslain uudistamista koskevaan keskusteluun kertyi 45 puheenvuoroa noin 35 henkilöltä.

Keskustelun analysointi

- **Kansalaisten tiedonsaannin ja vaikuttamismahdollisuuksien kehittäminen malminetsintä- ja kaivoshankkeista**

Kansalaisten, ml. maanomistajat, vaikuttamismahdollisuudet paranisivat, mikäli Ota kantaa- tyyppisiä sivustoja olisi kunnilla käytössään. Kuntalaisten tulisi voida vaikuttaa myös suoraan esim. keräämällä tietty määrä ääniä jonkin asian viemiseksi eteenpäin tai sen esittämiseksi, esim. kaivosten tulon estämiseksi.

Todettiin, että kaivoshankkeista on nykyisinkin jo saatavilla hyvin tietoa sitä haluavalle. Tiedotuksen tulisi olla mahdollisimman avointa. Valtaukset tulisi olla netistä helposti ja ilmaiseksi saatavassa yleisessä valtausrekisterissä. Lisäksi tieto valtauksesta tulisi lähettää kaikille maanomistajille ja muille, joiden toimintaan valtaus suoranaisesti vaikuttaa, mutta muille tahoille valtauksesta ei olisi tarpeen ilmoittaa. Muutenkaan sivullisilla, kunta mukaan lukien, ei pitäisi olla oikeuksia kieltää malmin etsintää ja tutkimuksia, jos tästä ei koidu heille suoraa haittaa ja vahinkoa. Esitettiin, että maanomistajan tulisi olla alusta pitäen tietoinen valtaushankkeesta.

- **Korvauksen suuruus maanomistajalle valtausalueesta**

Ehdotuksessa mainittua korvaussummaa (20 euroa/ha) kannatettiin ja toisaalta se katsottiin täysin riittämättömäksi. Ehdotettiin, että valtauskorvaukset maanomistajalle tulisi nostaa vähintään 100 euroon hehtaarilta/vuosi tai jopa 200 euroon hehtaarilta. Perusteeksi esitettiin, että kunnallinen, käypä korvaus saisi kaivosyhtiöt harkitsemaan tarkemmin, mille alueelle tutkimukset kohdistetaan. Jo 20 euron hehtaarikorvauksenkin katsottiin palvelevan edellä mainittua tarkoitusta, kunhan kaikki valtauksesta ja malmin etsimisestä aiheutuvat haitat (vahingot, kustannukset ja saamatta jääneet tulot sekä tulevat menetykset) korvataan täysimääräisesti maanomistajalle.

Maanomistajien toivottiin saavan ajoissa tietää, kuinka suuret ja riittävät korvaukset he tulevat saamaan. Myös ns. henkisten kärsimysten määrittelyä rahassa esitettiin. Huhdonta- ja valtauksille ehdotettua 50 euron maksua pidettiin liian suurena. Valtiolla maksettava veroluonteinen valtausmaksu katsottiin tarpeelliseksi.

- **Valtauksen enimmäisvoimassaoloaika**

Selvästikin vilkkain keskustelu käytiin valtausten voimassaoloajoista. Pitkiä valtauslupia kannatettiin, mutta useissa kannanotoissa niiden todettiin olevan vain etsintäyhtiöiden edun mukaista eri syistä. Valtaajalla pitäisi olla riittävästi aikaa tutkimuksiin, mutta valtauksen pitäisi olla kuitenkin määräaikainen ja maksullinen, jotteivät yhtiöt pidä turhia valtauksia. Niistä tulisi rangaista ja määrätä tuntuvat korvaukset.

Kansalaisten ja maanomistajien perusoikeuksien, alueidenkäytön suunnittelujärjestelmän ja nykyisen kansainvälisen kaivosbisneksen luonteen takia 15 vuoden valtausaikaa pidet-

tiin liian pitkänä. Pitkän valtausajan esitettiin aiheuttavan maanomistajille ja lähiseudun asukkaille huolta ja epävarmuutta tulevaisuudesta, mikä jarruttaa maaseutukylien kehitystä vuosikymmeniksi. Tänä aikana saattaa tulla muita maankäytön tarpeita ja halutaan muuttaa kunnan tai maakuntakaavaa. Kaikki kaivostoiminta olisi voitava punnita alueen asukkaiden elinympäristö- ja hyvinvointikysymyksiä vasten, ja alueiden käytön suunnittelu olisi voitava perustaa asukkaiden etuun. Valtaus ei saisi olla ainakaan este sijoitella toimintoja siitä huolimatta. Tämän vuoksi esitettiin myös, että kunnalla tulisi olla mahdollisuus päättää sallitaanko kaivosvaltaus ylipäänsä. Maanomistajan alueen käytön kanalta 5 vuotta pidettiin riittävänä aikana, jopa liian pitkänäkin.

Valtauksen aikarajoilla katsottiin olevan merkitystä vain kaivosyhtiöille, ei kansalaisille. Esitettiin myös, että lakiluonnoksessa ajatellaan vain sitä, kuinka kauan kaivosyhtiöillä on valtaa maanomistajan omistamaan maahan, mikä on ajatuksena eettisesti epäoikeudenmukaista ja yksilön oikeutta polkeva ajatusmaailma.

Kullankaivun kyseessä ollen 4 vuoden lupa todettiin liian lyhyeksi, mutta 15 vuotta arveltiin sopivaksi.

- **Muut**

Katsottiin, että ehdotus uudeksi laiksi ottaa kiitettävästi huomioon kestävän kehityksen, luonnon suojelun ja kansalaisten ympäristöoikeudet sekä paikallisten asukkaiden mielipiteet. Myös saamelaisten ym. erityiskysymyksissä olisi edistystä nykylakiin verrattuna. Tiedusteltiin, sisältyykö saamelaisten maan/luonnonhyödyntämisoikeuden pykälään jostain mainintaa kaivoksista.

Aktiivista malminetsintää ja kaivostoimintaa pidettäisiin suotavana työllisyyden, malminavaraisuuden ja investointien lisäämiseksi. Etsinnälle toivottaisiin rajoituksia mahdollisimman vähän taloudellisesti kannattavien esiintymien löytämiseksi ja kaivosten perustamiseksi. Mahdottomana ajatuksena pidettiin sitä, että kunnanvaltuustolla tai yksittäisellä maanomistajalla olisi oikeus halutessaan kaataa kokonainen kaivoshanke ja siten estää satojen työpaikkojen synty.

Uraania koskevaa kaivostoimintaa ei tulisi nostaa erilliseksi asiaksi. Sitä tulisi käsitellä samoin periaattein kuin muitakin malmeja. Hyvänä sen sijaan pidetään sitä, ettei uudessa laissa kunnilla olisi lopullista veto-oikeutta uranikaivoksen perustamiseen.

Tulkintaerimielisyyksien välttämiseksi toivottiin uuden kaivoslain mineraaliluetteloon sisällytettäväksi spektroliitti ja ametisti, tekstiehdotus: ”Ametisti ja spektroliitti ovat kaivoskivennäisiä myös irtosorassa esiintyessään.”.

Ehdotettiin, että pohjavesien olemassaolo ja virtaukset maaperässä tulisi selvittää, ennen kuin malmien poraustutkimuksia suoritetaan mahdollisten porausten haittavaikutusten ennakoimiseksi.

Valtaustoimintaa ei saisi olla asutuksen läheisyydessä, välimatkan pitäisi olla vähintään puoli kilometriä.

Kaivosyhtiöllä tulisi olla velvollisuus toimia siten, ettei kaivostoiminnasta aiheudu merkittävää haittaa ympäristölle. Laista tulisi selkeästi käydä ilmi, miten kaivostoiminnan jäljet siivotaan, miten turvallisesti ja siististi jätteet piilotetaan ja miten ympäristö saadaan maisemoitua uudelleen. Kaivosyhtiön tulisi osoittaa tämä luvan ehtona, ja rikkomuksesta lupa pitäisi evätä ja kaivos ottaa valtion haltuun.

Lupaviranomaiseksi ehdotetun Turvatekniikan keskuksen asiantuntemuksesta oltiin huolestuneita ja ehdotettiin lupaviranomaiseksi Geologian tutkimuskeskusta.

Kullankaivuu

Koneellinen ja lapiolla Lemmenjoen kansallispuistossa suoritettava kullankaivuu saivat runsaasti huomiota osakseen. Kullankaivuun todettiin tapahtuvan vain promillen maapinta-alalla (puolet siitä kaivospiirejä joissa lapio- ja konekaivuuta) verrattuna kansallispuiston totaalipinta-alaan. Kaivuu tapahtuu yleensä samoilla vuosisataisilla paikoilla. Ympäristön tilaan ei katsota olevan suurta vaikutusta, kaivaako paikalla yksi kaivaja 20 vuotta vai kaksi kaivajaa 10 vuotta kumpikin. Kirjoittajien mukaan konekaivu olisi nyt hyvin valvottua, sen ympäristövaikutukset hallinnassa ja ympäristönsuojelu, mm. uudelleen maisemointi ja vesien sameuden estäminen tehokkaasti hoidettua. Konekaivajien liikkumista kuvattiin mielipiteissä säännellyksi ja vähäisemmäksi kuin muiden alueella asioivien.

Kaivoslakiehdotuksessa todettiin olevan useita kohtia, joiden epäiltiin lisäävän keinotekoisia, mielivaltaisesti tulkittavia rajoituksia kullankaivuulle. Katsottiin, että nykyisen lain kyseisiä pykäläiä olisi turha muuttaa huonompaan suuntaan. Uuden lain edellytettiin turvaavan kullankaivuun – myös koneellisen – jatkumisen nyt käytetyillä ja uusillakin alueilla, ei vähiten sen tuoman turismin vuoksi. Lisäksi esitettiin, että lakiin tulisi sisällyttää oma pykälä pienimuotoisesta kullankaivuusta lapio-, imuri- ja konekaivajille. Toisaalta todettiin, että lain pitää olla kaikille sama. Muutoin Kolille uraanikaivosta haluava yhtiö voisi käyttää Lemmenjoen konekaivajia esimerkkinä suojelualueiden vesittämiseen.

Lemmenjoen kaivospiirien lopettaminen huoletti, kun samaan aikaan muuta kaivostoimintaa koskevat kaivospiirit saisivat jatkaa monin verroin suurempaa toimintaansa. Kun lopettaminen tapahtuisi korvauksetta ja koskisi myös lapiokaivajien kaivospiiripaikkoja, ei lakiehdotuksen perusteita ”mahdollisista konekaivuun haitoista” ymmärretä. Lemmenjoen kansallispuiston kullankaivuulle ratkaisuksi esitettiin, että kullankaivuualue sekä sille tarpeelliset huolto- ja talvireitit merkittäisiin karttaan, ja kaivospiireissä saisi kaivaa myös koneellisesti. Vaihtoehtoksi ehdotettiin, että kulta-alue irrotettaisiin puistosta.

Kysymyksiä

Mihin perustuu esitys siitä, että valtaislupa tulisi uusia 3 vuoden välein?

Miksi rakennusten suojaetäisyys pitäisi olla 150 metriä, kun rakennukset ovat osittain kiinteitä ja kaivospiirit rajattuja?

Mihin rakennukset siirrettäisiin?

Jos valtaislupa peruutettaisiin, mihin perustuisi se arvio, jolla lunastettava omaisuus korvattaisiin?

Miten voidaan arvioida sitä työmäärää ja kuluja, mitkä ovat aikoinaan syntyneet, kun ikuisiksi luvatuille kaivospiireille on hyvässä uskossa rakennettu pysyviä ja tarpeellisia rakennuksia?

Voidaanko lakiehdotuksen tekstiä soveltaa kaikkiin konekaivuuta vapaa-ajallaan tai amatikseen suorittavaan kaivajaan valtauksen sijainnista riippumatta ("Ehdotus rajoittaisi erityisesti Lemmenjoen ..."(kohta taustamuistiosta))?

Jatkotoimet

Otakantaa.fi -keskustelun kommentit ja yhteenveto liitetään osaksi lainvalmisteluaineistoa. Aineistoa tullaan hyödyntämään lainvalmistelutyössä.

Säädösvalmistelu jatkuu työ- ja elinkeinoministeriössä. Hallituksen esitys kaivoslain uudistamiseksi on tarkoitus antaa eduskunnalle vuonna 2009. Tavoitteena on, että eduskunta hyväksyisi kaivoslain ja siihen liittyvät lakimuutokset syksyllä 2010, jolloin uusi kaivoslaki ja siihen liittyvät säädökset voisivat tulla voimaan 1.1.2011.

Lisätietoja:

Vanhempi hallitussihteeri Anja Liukko
Työ- ja elinkeinoministeriön innovaatio-osasto
Puhelin: 010 60 62078
Sähköposti: etunimi.sukunimi(at)tem.fi